

توکیل و تفویض

از منظر فقه و حقوق

مآلان

دکتر زهرا بسنی

مدرس دانشگاه وکیل پایه یک، دگستری

اکبر مرادپور سردهائی

سرشناسه	: یوسفی، زهرا، ۱۳۶۴ اسفند -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: توکیل و تفویض از منظر فقه و حقوق / مولفان زهرا یوسفی، اکبر مرادپور سردهانی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۱ ص.
شابک	: 978-622-224-059-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۲۷] - ۱۳۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: وکالت (فقه)
موضوع	: Mandate (Contract) (Islamic law)*
موضوع	: وکالت -- ایران
موضوع	: Mandate (Contract) -- Iran
شناسه افزودن	: مرادپور سردهانی، اکبر، ۱۳۷۲ -
رده بندی کنگره	: BP۱۹۲/۴
رده بندی دیویی	: ۲۱۷/۳۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۱۷۶۷۲

انتشارات خرسندی

خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان لبافی نژاد، نرسیده به خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۴، واحد ۲

تلفن: ۵-۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵-۶۶۴۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: میدان انقلاب، خ منبری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۹۲، تلفن: ۶۶۹۵۰۷۵۱

فروشگاه شماره ۲: خ انقلاب، بین خ فخر رازی و خ دانشگاه، مجتمع پارسا، پلاک ۱۲۱۸

تلفن: ۶۶۹۷۳۹۷۴ و ۶۶۹۷۴۶۷۵

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: [www. Khorsandypub.com](http://www.Khorsandypub.com)

توکیل و تفویض از منظر فقه و حقوق

مؤلفان: دکتر زهرا یوسفی، اکبر مرادپور سردهانی

چاپ اول: ۱۳۹۸ تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۲۵۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-622-224-059-2

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۴-۰۵۹-۲

۹	مقدمه
---	-------

بخش اول: کلیات (مفاهیم، شرایط و آثار وکالت)

۱۳	فصل اول: تبیین مفاهیم
۱۳	گفتار اول: مفهوم وکالت و توکیل
۱۳	بند اول: معنای لغوی وکالت و توکیل
۱۴	بند دوم: معنای اصطلاحی وکالت و توکیل
۱۷	گفتار دوم: مفهوم تفویض
۱۷	بند اول: معنای لغوی تفویض
۱۸	بند دوم: معنای اصطلاحی تفویض
۲۳	فصل دوم: شرایط عقد وکالت
۲۳	گفتار اول: امکان سنجی انجام امور وکالت
۲۴	بند اول: امکان انجام مورد وکالت
۲۵	بند دوم: عدم امکان انجام مورد وکالت
۲۶	گفتار دوم: علم اجمالی به موضوع وکالت
۲۹	فصل سوم: شرایط و تعهدات عقد وکالت
۲۹	گفتار اول: شرایط و تعهدات عقد وکالت نسبت به وکیل
۲۹	بند اول: انجام وکالت در حدود اختیارات
۳۰	بند دوم: رعایت غبطه و مصلحت موکل
۳۵	بند سوم: تسویه حساب وکیل و موکل
۳۵	گفتار دوم: شرایط و تعهدات عقد وکالت نسبت به اصیل
۳۶	بند اول: پذیرش تعهدات
۳۶	بند دوم: تأدیه اجرت و هزینه‌ها

بخش دوم: بررسی آثار فقهی حقوقی توکیل و تفویض

۴۱	فصل اول: بررسی آثار فقهی حقوقی توکیل
۴۱	گفتار اول: اعتبار توکیل به غیر در حقوق موضوعه و فقه
۴۲	بند اول: اعتبار توکیل به غیر در حقوق موضوعه

بند دوم: اعتبار توکیل به غیر در فقه.....	۵۱
الف) اعتبار توکیل به غیر در فقه امامیه.....	۵۱
ب) اعتبار توکیل به غیر در فقه اهل عامه.....	۵۳
بند سوم: نظرات فقهی حقوقی رابطه وکلا با موکل در صورت داشتن حق توکیل.....	۵۷
گفتار دوم: آثار توکیل در رابطه نماینده و طرف قرارداد.....	۶۶
گفتار سوم: آثار توکیل در رابطه اصیل با طرف قرارداد.....	۶۸
بند اول: التزام به اجرای مفاد عقد در حدود نیابت.....	۶۸
بند دوم: التزام اصیل نسبت به امور خارج از حدود وکالت.....	۷۰
بند سوم: التزام موکل در نمایندگی‌های غیر مستقیم.....	۷۲
بند چهارم: رابطه اصیل با طرف معامله در معاملات بدون ذکر نام موکل.....	۷۳
گفتار چهارم: آثار توکیل در رابطه وکیل دوم با وکیل اول و موکل و طرف قرارداد.....	۷۳
بند اول: آثار توکیل در رابطه وکیل دوم با وکیل اول.....	۷۴
الف) ضوابط حاکم بر رجوع به یکدیگر.....	۷۴
ب) ضوابط حاکم بر مسئولیت تضامنی.....	۷۵
۱. نظریه صحت.....	۷۷
۲. نظریه غیر نافذ.....	۷۹
۳. نظریه مسئولیت تضامنی.....	۸۳
۴. نظریه توزیع مسئولیت در رابطه با زبان دهمه.....	۸۵
بند دوم: آثار توکیل در روابط وکیل دوم با موکل.....	۹۰
الف) تأدیه هزینه مورد وکالت.....	۹۰
ب) تأدیه حق الوکاله.....	۹۱
بند سوم: آثار توکیل در رابطه وکیل دوم و طرف معامله.....	۹۳
الف) تعهدات وکیل دوم بر فرض رعایت حدود اختیار.....	۹۳
ب) تعهدات وکیل در فرض خروج از اذن.....	۹۶
گفتار پنجم: امور غیر قابل توکیل.....	۹۹
بند اول: توکیل ناپذیری اقرار و نظرات متفاوت در این خصوص.....	۱۰۰
الف) نظرات موافق توکیل ناپذیری اقرار.....	۱۰۰
ب) نظرات مخالف توکیل ناپذیری اقرار.....	۱۰۳
بند دوم: زن و توکیل در قضا.....	۱۰۶

۱۰۷	فصل دوم: بررسی آثار فقهی حقوقی تفویض
۱۰۹	گفتار اول: انواع تفویض
۱۰۹	بند اول: انتقال
۱۱۲	بند دوم: نصب
۱۱۲	بند سوم: تحکیم
۱۱۳	بند چهارم: تملیک
۱۱۳	گفتار دوم: تفویض اختیار در امور عمومی و حاکمیتی
۱۱۴	بند اول: قاعده ممنوعیت تفویض اختیار در امور عمومی
۱۱۶	بند دوم: شرایط صحت تفویض اختیار
۱۱۸	گفتار سوم: معیار و ضوابط حقوقی تفویض
۱۱۸	بند اول: ضابطه قانون تفویض
۱۱۸	الف) تفویض استیفاء وضع بعضی قوانین
۱۱۹	ب) تفویض بعضی وظایف و اختیارات رهبری
۱۱۹	ج) تفویض اداره امور برنامه ریزی و دجه
۱۲۰	د) تفویض تصویب برخی از نامه‌ها مربوط به وظایف دولت
۱۲۰	هـ) تفویض اختیارات تام مالی و اداری نیز اختیارات استخدامی غیر قضات
۱۲۰	و) تفویض اعمال نظارت در امور مالی علیه از جانب مدعی العموم
۱۲۰	بند دوم: ضابطه منع تفویض
۱۲۱	نتیجه گیری
۱۲۵	فهرست منابع

مقدمه

وکالت نیابت امر است که پیشینه آن با زندگی اجتماعی بشر گره خورده و این موضوع ناشی از تعلق اراده بر انجام فعلی است که به علل مختلف زمانی و مکانی یا موضوعی مقدور افراد نیست اما از عهده نگرفتن بر می آید و یا با وصف مقدور بودن فعل برای خود شخص، اعطاء نیابت به دیگری به هر علتی رجحان می یابد. در نتیجه اتیان فعل به جای آن فرد، از سوی فرد دیگری و کالتاً و نیابتاً انجام می پذیرد. اگر چه در جوامع ابتدایی ضرورت این امر در حد جوامع امروزی نبود اما علل یاد شده در هر دو حالت از زندگی اجتماعی، به شکلی بروز و ظهور یافته و این نوع از رابطه بین افراد را موجب شده است؛ بر این رو حق توکیل و تفویض اختیار، مظهر آزادی انسان ها است که در قوانین عالی و عادی به رسمیت شناخته شده و افراد جامعه جز در برخی موضوعات نظیر ادای قسم، اقرار، لعان و تحمل جازا که توکیل بردار نیست انجام کلیه امور خود را می توانند به دیگری نیابت دهند.

حق توکیل نخست رابطه دارنده حق با نائب است که در این مسأله اهدات توکیل و امور قابل توکیل و مبانی استثنائات آن مطرح است. در مرحله بعد حق توکیل، عطای وکالت توسط وکیل به غیر است که در قانون ما به اجمال به آن پرداخته شده است. وکیلی که بر انجام امور وکالت تعیین شده، ممکن است با داشتن حق توکیل به غیر اقدام به انتخاب وکیل دیگر کند و یا بدون آنکه چنین حقی داشته باشد وکیلی دیگر برای امور وکالت داده شده، تعیین نماید. حق توکیل به غیر دو مسأله اساسی را مطرح می سازد: نخست ماهیت حقوقی وکالت غیر مستقیم است و دیگری آثار و پیامدهای اقدامات وکیل ثانوی نسبت به موکل و وکیل اول و شخص ثالث و اصیل قرارداد. تدقیق در متون قانونی نشان می دهد قوانین موضوعه ما در این خصوص

مجمل و مبهم و ناقص بوده و صرفاً به عدم جواز حق توکیل به غیر بدون اذن موکل اشاره کرده است. در خصوص توکیل به غیر سؤالات متعددی مطرح می‌شود از جمله این که حق توکیل و تفویض در نظام حقوقی و فقه امامیه چه قلمروی دارد؟ رویکرد نظام حقوقی ایران به توکیل به غیر چگونه است؟ توکیل به غیر از جانب وکیل چه ماهیتی دارد؟ مسئولیت وکیل ثانوی در برابر وکیل بلاواسطه و موکل چگونه است؟ وکالت با حق توکیل یا بدون حق توکیل در نظام حقوقی ما چه آثاری در پی دارد؟

در ادبیات حقوقی ما به توکیل به غیر آن گونه که شایسته است از جانب حقوقدانان توجه نشان داده شده است. نویسندگان حقوق مدنی و آیین دادرسی نیز به دلیل رسالت کتاب و رعایت سرفصل‌های مورد نیاز، ناگزیر از تبیین تفصیلی موضوع باز مانده‌اند بر این اساس لازم دانستم در راستای پاسخ به سؤالات فوق و افزودن بر غنای ادبیات حقوقی، کتاب حاضر را به بررسی تطبیقی حق توکیل و تفویض و حقوق موضوعه و فقه امامیه اختصاص دهم.

کتاب حاضر در دو بخش تقسیم یافته است. در بخش اول به کلیات از جمله مفاهیم، شرایط و آثار وکالت پرداخته می‌شود؛ بخش دوم نیز با بررسی آثار فقهی حقوقی توکیل و تفویض اختصاص یافته و در نهایت نیز ماحصل و جان‌سلاطین مباحث را در قالب نتیجه‌گیری بیان خواهیم نمود.